

Sempozyum Değerlendirmesi/Symposium Review

XV. TEFSİR ANABİLİM DALI KOORDİNASYON
TOPLANTISI: KUR'ÂN VE HAYAT
SEMPOZYUMU
(11-12 MAYIS 2018 SAMSUN)

Değerlendiren / Reviewed by

SAKİN TAŞ* & SAMED YAZAR**

* [Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
sakintas@sakarya.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1301-9491>

** Arş. Gör., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
sametyazar@uludag.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9046-0160>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 05 Mayıs/May 2019 *Kabul Tarihi / Accepted:* 7 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi / Published: 16 Aralık/December 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Yıl / Year: 2019 *Sayı – Issue:* 47 *Sayfa / Pages:* 617-635

Atıf/Cite as: Taş, Sakin & Yazar, Samed. "XV. Tefsir Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı: Kur'ân ve Hayat Sempozyumu (11-12 Mayıs 2018 Samsun)-XVth Coordination Meeting of Department of Quranic Exegesis and Symposium of The Qur'an and Life (11-12 May 2018 Samsun)

" Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity 47 (Aralık-December 2019): 617-635. <https://doi.org/10.17120/omuifd.570159>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, Editör Kurulu tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by Editorial Board and scanned via a plagiarism software.

<http://dergipark.gov.tr/omuifd>

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Samsun, Turkey All rights reserved.

XV. Tefsir Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı: Kur'ân ve Hayat
Sempozyumu, 11-12 Mayıs 2018 Samsun)

Tefsir koordinasyon toplantılarının on beşincisi Samsun'da, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Koordinatörlüğünde, Kur'ân ve Hayat Konulu Sempozyumla 11-12 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Açılış Oturumu (14.00-16.00): Kur'ân Tilaveti, Protokol Konuşmaları, Açılış Konferansı

Toplantının açılış oturumu Mustafa Kara'nın (19 Mayıs Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi) Kur'ân tilavetiyle başladı. Akabinde Prof. Dr. Mehmet Okuyan selamlama konuşması yaptı. Okuyan; bu yılki Koordinasyon Toplantısı'nın Kur'ân ve Hayat başlığı altında olmasında özellikle vahiyle hayatın ayrılmazlığına yeniden dikkat çekmek ve Kur'ân'ın hayatla buluşması noktasında onun asıl indiriliş amacına küçük de olsa bir katkı vermek gayesinin yattığını söyledi. Fitratla vahyin kardeş olduğuna inananlardan biri olarak din eğer doğru öğrenilir, tanıtılır, anlatılır ve sunulursa hiçbir fitratın ve vicdanın bunu yadırgamayacağını vurguladı. Bundan hareketle tefsir alanına dair önce öğrenimimizi sonra öğretimimizi nasıl daha doğru, bereketli ve sonuç alıcı şekillere dönüştürmemiz gerektiğini bu toplantıda konuşmaya gayret edileceğine değinerek konuşmasını sona erdirdi. Okuyan'ın ardından sempozyuma Canik Belediye Başkanı Osman Genç, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sait Bilgiç ve Samsun Valisi Osman Kaymak beylerin protokol konuşmalarıyla devam edildi.

Açılış Konferansı: Belâgat İlmi ve Kur'ân

Koordinasyon toplantısının açılış konuşmasını Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu (Bayburt Üniversitesi İlah. Fak. Dekanı) gerçekleştirdi. Hacımüftüoğlu konuşmasına; Kuran'ın i'câzı ve mucizeliği konusunda akademik çalışmaların yetersizliğine vurgu yaparak başladı. Ona göre herhangi bir peygamberin mucizesi yaşıyorsa o peygamber de yaşamaktadır. Şayet mucizesi ortadan kalkmışsa onun peygamberliği de bitmiştir. Bu

nedenle Şu anda aramızda olmasa dahi mucizesi yaşamakta olan peygamber yaşıyor demektir. Hacımüftüoğlu'na göre Kur'an dışındaki mucizelerin hepsi eylemsel/fiili mucizelerdir ve mucize, peygamberin yaşadığı dönemde her ne putlaştırılmış ise, onu alaşağı eden harika demektir. Örneğin; tıp putlaştırılmıştır, nebi (Hz. İsa) onu alaşağı etmektedir. Hz. Musa döneminde sihir en büyük metadır. Allah mucize olarak ona asa verir oda sihirbazların sihirlerini bu Şekilde alt eder.

Hacımüftüoğlu bu noktada Kur'an'ın "tahaddi" aşamalarına temas ederek, Kur'an'ın meydan okumasına bir muarazanın neden yapılmadığına odaklanır. Hacımüftüoğlu Şöyle der; bu meydan okumaya bir karşılık verilmiş olsaydı buna mutlaka vakıf olurduk. Tarihte bunun yapıldığına dair bazı argümanlar mevcut ancak bu muaraza kesinlikle yapılmamıştır. Mesela Zemahşerî (ö. 538/1144), Ebu'l-Alâ el-Maarrî'nin (ö. 449/1057) Kur'an'a nazire yapmak istediğini söyler. Hacımüftüoğlu bu konuda Zemahşerî'yi eleştirir ve Maarrî'nin nerede, hangi Őiirinde bunu yaptığını sorgular. Böyle bir nazirenin mevcut olmadığını söyler. Ayrıca Müseylimetülkezzâb'ın (ö. 11/633) nazire yaptığı iddiasını da gülünç bulur (el-filü ve'l-fil.). Ona göre bunlar komik Őeylerdir. Dolayısıyla ne Müseylimetülkezzâb ne İbnü'l-Mukaffa' (ö. 142/759) ve ne de Maarrî asla böyle bir Şeye tenezzül etmemişlerdir.

Hacımüftüoğlu, Kur'an'ın mucizeliğinin nasıllığına ve onun diğer mucizelerden farkına temas eder. Hz. Musa'nın mucizesi gözle görülen, tarifi de mümkün olan bir Őeydir. Peki, Kur'an nasıl bir mucizedir? Bu konu, Hicri 2. asırda gündeme gelmiştir. Kur'an bizatihi mucize midir? Mucize olan neresi? Yoksa bir dış müdahale ile mucize midir? Hacımüftüoğlu konuşmasının devamında Şunları söyledi; bu meseleyi ilk defa gündeme getiren Câhiz'in (ö. 255/869) hocası Nazzâm'dır (ö. 231/845). Nazzam sarfe teorisini ortaya atar. Sarfecilik mutezilenin savunduğu bir düşünce olarak kabul edilir. Ancak Nazzâm'ın talebesi Câhiz ona ilk red diye yapandır. Câhiz, Nazmü'l-Kur'an adlı risalesiyle hocasına karşı gelir ve Kur'an nazmı ile mucizdir, der. Câhiz'in açtığı bu çığırla mutezili âlimlerin yüzde doksan beşi sünnilere iltihak edip, sünniler gibi düşün-

rek, Kur'ân'ın bizatihi mucize olduğuna kanaat ettiler. Bu defa, farklı bir soru neşet eder. Kur'ân bizatihi mucize ise, mucizeliği kendinden kaynaklanıyorsa acaba bu nereden kaynaklanıyor? Bir kısım âlimler “الم غلبت الروم” (er-Rûm 30/1-2) ayeti gibi tarihi haberlerin aynen vaki olmasındadır, dediler. Hacımuftuoğlu bu tür bir mucizenin Kur'ân'ın tamamında olmayışından dolayı bu görüşün eleştirildiğinden bahseder. Zira Kur'ân en kısa sûre ile meydan okumaktadır. Buna iki ayrı cevap daha verilir. Birincisi; fesahat cihetiyle mucizdir. Kelimeler çok seçkin ve fasihtir. İkincisi; belâgat cihetiyle mucizdir. Hacımuftuoğlu fesahat denilince seçkin kelimenin, belâgat denince de manası cihetiyle Kur'ân'ın muciz olduğuna vurgu yapar.

Hacımuftuoğlu belâgat ilminin fıkıh usulüyle direk alakalı olduğunu düşünür ve tefsirin bir usulü var mı, yok mu tartışmasının artık bırakılması gerektiğine inanmaktadır. Zira tefsirin usulü belâgattir. Ona göre belâgat ilmi okutulursa tefsirin usulü ortaya çıkar. Ayrıca Hacımuftuoğlu, beşeri belâgatin Kur'ân'a ve Peygamberin belâgatına erişemeyeceğini de düşünür. Belâgat ilmi; Kur'ân ve hadis-i nebevinin daha güzel anlaşılabilmesi adına İslam uleması tarafından çok önem görmüş ve bu alanda dev denebilecek telifler oluşmuştur. Hacımuftuoğlu, Kur'ân'ın mucizeliğinin onun fesahat, belâgat ve nazmında mündemîç olduğuna ve o nazımın benzerinin getirilmesinin imkânsız bulunduğundan Kur'ân'ın kıyamete kadar mucizeliğini devam ettireceğini vurgulayarak konuşmasını bitirdi.

Birinci Oturum: Tarihte ve Günümüzde Tefsir İlmi

Birinci Tebliğ: Tefsir İlminin Mahiyeti (Doç. Dr. Ali Karataş, Sakarya Üniversitesi)

Oturum başkanı Prof. Dr. Mustafa Öztürk tebliğini sunmak üzere sözü Ali Karataş'a verdi. Karataş, konuşmasına Müslümanların, özelde de ilim dünyasının, tefsir ilminin mahiyetine dair sorunlarının olduğunu düşünerek böyle bir konuyu ele almaya karar verdiğini dile getirerek başladı. Kur'ân ilminin mahiyeti ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Zira tefsir adı altında elde edilen bilgilerin murâd-ı ilahi olarak topluma takdim edilmesi ve bununla insanların hayatının inşa edilmek istenmesi, tefsir ilmiyle ortaya çıkan anakronik çıkarımlar, tefsir ilminin mahiyetinin değişip değişmeyeceği ile ilgili sorunlar bu konunun ele alınmasının gerekçeleri arasındadır.

Karataş ilimler tasnifi ile ilgili birçok âlimin isminin geçtiğinden söz eder. Örneğin Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) ilimler tasnifine göre tefsir, sırf nakle dayanan, cüz'î ilimlerdenir. Karataş'a göre tefsirin sırf naklî bir ilim olmasını güçlendiren birçok durum olduğu gibi onun bu durumunu zayıflatan önemli hususlar da mevcuttur. Devamında şunları söyler; öncelikle tefsirde yer alan birçok konunun sonraki dönemlere nakille aktarılması mesela sebab-i nüzul ve mübhemâtü'l-Kur'ân gibi konulardaki kaviller bu bağlamda değerlendirilebilir. İkincisi Mâtürîdî (ö. 333/944) gibi âlimlerin tefsiri sahabeye ait kılması da bu bağlamdadır. Bir de ilk döneme ait rivayetlerin nakille sonraki dönemlere ulaşması tefsirin sırf naklî bir ilim olarak görülmesini kuvvetlendiren hususlardır. Ancak bu anlayışı zayıflatan emareler, çeşitli gerekçeler de mevcuttur. Öncelikle sahabenin Kur'ân'ı anlarken kendi içtihadını kullanması böyle bir emaredir. Karataş, tefsirde sahabenin içtihatlarının az olduğu şeklindeki bir kabulün ciddi anlamda sorgulanabilecek bir tarafı olduğunu düşünmektedir. Tâbiîn ve tebe-i tâbiîn dönemindeki tefsirin özellikleri itibarıyla, en azından kendi dönemleri açısından nakilden ziyade içtihadı yer vermiş olmaları, tefsirin sırf nakle dayanan bir ilim olması yönündeki görüşü zayıflatmaktadır.

Karataş, bir ilmin ilim olabilmesi için kelim ilmi kriterleri açısından o ilmin mevzûsu, mesâilî ve mebâdîî olması gerektiğini söyler. Ona göre tefsirin mevzûsu Kur'ân, mesâilî, tefsirin problemler, Mebâdîî ise tefsirin ilkeleridir. Aynı zamanda bir ilmi diğer ilimlerden ayıran haysiyet kaydının bulunması gerekir. Eğer bir ilmi diğerinden ayıran haysiyet kaydı yoksa o ilmin bağımsız bir ilim olduğu düşünülemez. Karataş, tefsir ilmiyle ilgili çok çeşitli tanımların mevcudiyetinden söz eder. Ancak ilk dönemlerde âlimlerin büyük çoğunluğu tefsiri tanımlamamışlardır. Zira

zihinlerde müsellemler bir tefsir tanımı mevcuttur. Karataş, tefsir ilminin ilim olup olmadığı noktasındaki tartışmaların daha çok Molla Fenârî'nin (ö. 834/1431) tartışması etrafında cereyan ettiğini söyler. Ona göre modern dönemden Muhammed Abdüh (1849-1905) bir tefsir tanımı yapmıştır ancak bu bir tanım görünümü arz etmemektedir. Çünkü Muhammed Abdüh'un tefsir tanımı tefsirin mahiyetinden daha çok onun toplumla ilişkisi itibarıyla tefsiri tanımlamaya yönelik bir çabadır.

Karataş, tefsir ilminin Kur'ân ilimleri çerçevesinde kendine ait ilkelere bulduğunu düşünür. Ona göre bu ilimler incelendiğinde tefsirin, dilsel ve tarihi verilerden hareketle anlamı tespit etmeye yönelik ilkeler üzerine odaklandığı görülür. Karataş devamında şunları söyler; semaya dayandığı kadarıyla tefsirin görevinin sadece nakil ve müfessirin görevinin de sadece nakilcilik olduğu ileri sürülebilir. Bugün tefsirin bittiğini ve te'vil çağının başladığı da iddia edilebilir. Ancak tefsir malzemesinin mahiyeti, bu kadar rahat bir şekilde genelleme yapılmasına izin vermemektedir. İşin mahiyeti, bu ilmin sadece semaya dayanmadığını ve onun bugüne kadar devam ettiğini göstermektedir. Gerek nüzul asrında gerekse tarihi süreçte düşünülüp söylenmeyen ve konuşulup da yazıya geçirilmemiş pek çok şeyin olması mümkündür. Rivayetlerin çeşidi açısından düşünüldüğünde bütün rivayetlerin enine boyuna incelenip hangi rivayetin anlamı doğru verdiği tam olarak ortaya konulmamış ta olabilir. Bu açıdan hala yapılacak çok iş bulunmaktadır. Bu da tefsirdir. Müfessir de Kur'ân'ın manasını araştıran kişidir. Ancak bu onun Kur'ân'la ilişkisi bağlamındaki görevidir. Fakat müfessirin görevi sadece bu değildir. Onun bir de anlamı keşfettikten sonra beyan etme gibi bir görevi vardır. Anlamı, kendi öznelliklerinin esiri kılmadan, doğru anlamı tespit edip bu anlamı bir şekilde de olsa tarihte koruma görevi bulunmaktadır. Bu noktada müfessir Müslümanca varoluş çabasını görev ve amaç edinen ve bunu sırtına yüklenen kimsedir.

Karataş'ın sunduğu tebliğin müzakeresini Prof. Dr. Zekeriya Pak (Ksü Üniversitesi) gerçekleştirdi. Pak girişte, Ali Bey'in çok çetrefilli, muğlak ve müphem bir konuyu ele aldığına değindi. Devamında, tefsir

ilminin mahiyeti denildiğinde sanki hakkında anlaşılamadığımız bir mevzûnun tartışıldığı ve tefsir akademisyenleri toplantısında ve müntesibi bulunduğumuz bu ilmin mahiyetini henüz keşfedememiş bir bakış açısıyla meseleye baktığımızda bir nevi kendimizi de inkâr noktasına gelme riskinin barındırdığını söyledi. Ona göre tefsir ilminin ne olup ne olmadığı noktasında şu ana kadar bir karara varmış olmalıydık. Pak, tefsir ilminin mahiyeti üzerine yapılmış bir çalışmanın sonucunda bu ilmin ne olduğu gibi bir somut sonuca ulaşmayı beklediğini söyleyerek tebliğciyi eleştirir. Pak, tebliğin bazı yerlerinde tefsiri müstakil bir ilim olarak değerlendirmeme, özellikle fıkıh usulünün yöntemini kullanarak, kelam ilminin ortaya koyduğu çerçevede bir tefsir ilmi oluşturma gibi bir teklifle karşımızda durduğunu söyledi. Bu durumda tebliğin içeriği, tefsir ilmi müstakil bir ilim olmaktan çıkıp fıkıh hangi yol ve yöntemle hareket ediyorsa ya da kelam hangi yöntemle hareket ediyorsa, tefsir ilmi de o yöntemle hareket eder ise, gerçek bir ilim olma hüviyetini kazanacağı gibi bir sava sebebiyet verebileceğini söyleyerek, Pak müzakeresini bitirdi.

İkinci Tebliğ: Kur'ân'ın Sosyal Hayatımızdaki Yeri (Prof. Dr. Musa Bilgiz, Atatürk Üniversitesi)

Bilgiz'e göre Kur'ân'ın yaşanması; Kur'ân okuyan kişinin inanç, ibadet, kişilik, düşünce yapısı ve davranışlarının Kur'ân ile şekillenmesidir. Şayet Kur'ân okuyan bir kişide bu alanlarda bir değişim meydana gelmiyorsa, o kişi Kur'ân'ı okumamış ve anlamamış demektir. Bilgiz, Kur'ân'a bakıldığında Yahudilere yönelik olarak şöyle bir hitaptan söz eder: "Size bahşedilen bu kitaba bütün gücünüzle, ciddiyetle ve kararlılıkla sarılın" (Bakara 2/63). Ardından Yahudilerin ne yaptığını sorgular. Onlar kendilerine indirilen kitaba göre hayatlarını tanzim etmeleri gerekirken, ilahi kitabı bir tarafa atıp, ona tabi olmadılar. Bilgiz'e göre Yahudilere yönelik olan bu emir Müslümanlar için de geçerlidir. Bunu gösteren ayetler mevcuttur.

Bilgiz, gençlik döneminde bir Kur'ân kursuna gittiğinde orada sadece "sübhâneke" duasının on beş günde öğretildiğini temaşa ettiğinden bahseder. Orada sadece bir sûre on beş günde talim ediliyorken Kur'ân'ın

getirmiş olduğu insan, aile ve kul hakkı gibi değerler; adalet, merhamet, doğruluk, dürüstlük gibi ilkeler ile ilgili en küçük bir eğitime şahit olmadığının aktarır. Bilgiz, tefsirci ve kıraatçilerin, Kur'ân'ın bu yaşanabilir boyutunu ön plana çıkarmaları gerektiğine düşünür.

Bilgiz konuşmasının devamında bir özeleştiriyi yaparak; bin dört yüz seneden beri binlerce tefsir yazıldığı, Kur'ân'ın mucizeliği sürekli öne çıkarıldığı halde Kur'ân'ı hayatımıza aksettiren yönlerin ön plana çıkarılmamasından ötürü ciddi anlamda bir vebal altında olduğumuz düşüncesindedir. Bilgiz, yapılan tefsirin, Kur'ân'ın hükümlerinin sosyal hayatımıza dokunmasına vesile olmasını sağlayacak bir şekilde öğrencilere aktarılması gerektiğini söyler. Bilgiz konuşmasının devamında şunları söyler; Türkiye'de doksan bin tane cami, yaklaşık olarak yirmi beş bin tane Kur'ân kursu, dört bin beş yüz otuz üç tane imam hatip okulu (iki bin iki öncesinde dört yüz tane), yüz beş ilahiyat fakültesi mevcut iken ve öğrenci sayısı on/yirmi/otuz kat artmış olmasına rağmen sonuçta ne olmuştur? İçki, zina, ana babaya saygısızlık, Allah'a isyan, yalan, adaletsizlik, merhametsizlik artmıştır. Yüzlerce, binlerce Kur'ân hükmünü anlatmanın bir anlamı yok. Biz sadece öğrencilerimize, cemaatimize, insanlarımıza, şu dört esas öğretebilsek Kur'ân eğitimi adına, bunda fevkalade bir başarı sağlanacaktır. Bunlar: dürüstlük, adalet, merhamet ve samimiyyəttir. Din denilen şey görsel, şekilsel, içi boşaltılmış bir takım uygulamalar değildir. Din; Allah, insan ve Kur'ân'la olan muamelelerinizin dürüst ve samimi olmasıdır. Kur'ân, kendisiyle hayatımızın her alanında amel etmemizi, örnek bir insan ve toplum oluşturmamızı emretmektedir. Örnek bir toplum oluşturulmadığı sürece, ne kadar kütüphane, Kur'ân kursu açılırsa açılın -insanlar tereddütsüz olarak malını, canını, namusunu, bu Müslümandır, buna güvenebilirim demediği sürece- bir fayda getirmesi söz konusu değildir.

Bilgiz'in sunduğu tebliğin müzakeresini Prof. Dr. Zülkifâr Durmuş (Nevşehir Hacıbektâş Üniversitesi) gerçekleştirdi. Durmuş tebliğin girişinde, metnin niçin yazıldığı, problemin ne olduğu gibi sorulara cevap bulamadığından şikâyet etmesine rağmen tebliğ metninin örnek olaylar

üzerinden incelenerek güncelleştirilmiş olması yönüyle takdire şayan olduğunu söyledi. Durmuş, metin üzerinde bazı dipnotlarda müfessirlerin görüşlerine de yer verilmesiyle tebliğin daha iyi olacağından bahsetti. Ayrıca tebliğ sahibinin temel vurgusunun Kur'ân'ın hayata taşınma problemi olduğunu ve Müslümanların bugün gerek ferdi gerek ailevi gerekse toplumsal hayattaki en ciddi probleminin Kur'ân'ın o ahlaki ilkelerine göre bir hayat yaşayamama olduğunu vurgulayarak konuşmasını sonlandırdı.

Üçüncü Tebliğ: Kur'ân Tefsirinin Hayatla İlişkisi: Tefsirin Dünü Bugünü (Prof. Dr. M. Sait Şimşek, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Emekli)

Şimşek, konuşmasına kendine has üslubuyla Kur'ân'ın iniş sürecinin hayatla iç içe olduğunu vurgulayarak başladı. Devamında sözlerine şöyle devam etti; günlük hayatta bir olay olur, onunla ilgili bir rivayet iner. Bu durum, Kur'ân'ın hayatla iç içe olmasını gösteren önemli bir değerdir. Dünün tefsiri, -ilk dönem hariç- akademik tefsirlerdir. Akademik tefsir demek ilim için ilim yapmak demektir. Bu ilmi açıdan çok tutarlıdır ama hayatla ilişkisi yoktur. Akademik tefsirler ortaya çıktıktan sonra da tefsir hayattan yavaş yavaş uzaklaştı. Mezhepleşme gerçekleşti ve her mezhep kendi görüşünü savunmaya başladı. İnsaflı söylenecekse, sünnilerin de diğer mezheplerden farkı yoktur, sadece diğerlerinden biraz daha tutarlı gibidir.

Şimşek, içtimâî tefsir hareketi ile -ilk dönemdeki gibi- Kur'ân'ın hayatla buluşmasının biraz gerçekleştiğine inanır. Ona göre içtimâî tefsir çok doğru bir tefsir yorum şeklidir. Kur'ân mahlûk mudur değil midir gibi kimseye faydası, hayatla bir ilgisi olmayan tartışmalar ve münakaşalar bu vesileyle arka plana itilmiştir. Kur'ân amel edilmek için gelmiştir. Ayrıca günümüzde, dil kolaylaşmış ve tefsir yazılırken halkın anlaması da önemsenmiştir. Önceden yazılan tefsirlerin dili zordur. Şimşek'e göre bu sadece asır farklılığından kaynaklanan bir zorluk değildir. Klasik tefsirlerde muhteva halkı çok da ilgilendiren şeyler değildir. Buna irap meseleleri örnek verir.

Şimşek'e göre Kur'ân'ı hayattan uzaklaştırmanın bir çeşidi modern ilimlerle Kur'ân'ın tefsiridir. Ona göre Kur'ân modern ilimler için gelmemiştir ve onun modern ilimler alanında söylediği bir şey yoktur. Örneğin; koyun kopyalama. Vatikan bu olayı kınadıktan sonra diyanet de kınamıştır. Şimşek'e göre Allah istemiyorsa zaten kopyalanmaz. Allah müsaade ediyorsa kopyalanır, canlanır. Alanımıza dâhil değildir bu konu.

Şimşek, insanların Kur'ân'a yönelme eğiliminde olmalarını büyük bir tehlike olarak görülmesini eleştirir. Bu olgunun eksik tarafları varsa münasip bir şekilde bunun anlatılması gerektiği düşüncesindedir. Bu noktada Kur'ân'ı tek dayanak görenleri de eleştirir. Böyle bir çaba içerisinde olan kişilerin sosyal medyada özellikle hayatla ilişkisi olmayan hususları gündeme getirdiklerinden dert yanar. Hz. İsa incek mi inmeyecek mi? Âdem'in babası kimdir? Bu tür hayatla ilişkisi az olan konularda bir ilim adamı, kendi görüşünü, televizyon ve medya aracılığıyla veya kendi taraftarlarının bu gibi konuları gündeme getirmesi ilkin bu tür iddia sahiplerine zarar vereceği düşüncesindedir. Özetle Şimşek, hayatla ilgisi olmayan bu tür konularda dertlenmememiz gerektiğine değinmeye çalışır ve şu anda yaşanan hayata odaklanılmasını ister. Şimşek, bu tür tartışmaların muhalifler tarafından fırsat bilinerek insanları Kur'ân'dan uzaklaştırmaya vesile olduğuna inanır.

Şimşek'in tebliğinin müzakeresini Prof. Dr. Yakup Çiçek (Marmara Üniversitesi Emekli) gerçekleştirdi. Çiçek, eline yazılı bir tebliğ ulaşmadığından konunun başlığından hareketle tefsirin dünü, bugünü, hayatımızla ilişkisi ve bundan hareketle günümüzde tefsir konusunda bir takım düşüncelerini paylaştı. Bu noktada asrımızda Kur'ân'a yönelik bakışı etkileyen faktörlerden biri olarak oryantalizm ve modernizm ile ilgili bir takım bilgiler aktardı. Ona göre Modernizmin teşekkülünde Batı'nın dine bakış açısının değişmesi yatmaktadır. Modernizmle birlikte en radikal değişim, geleneksel din anlayışında görülmüştür. Hristiyanlık tarihleştirilmiş ve seküler bir yapıya kavuşturulmuştur. Vahiy kaynaklı düşünce ve bilgilere dünya görüşünde fonksiyonel hiçbir yer vermeyen; hümanist,

sekülerist ve demokrasi sacayağı üzerine oturtulan; insanı hakikatin tek ölçüsü gören, akli Tanrı'dan ve o kaynaklardan gelen prensiplerden bağımsız düşünen; kurtuluşu dinde değil başka yerlerde arayan akım Çiçek'e göre modernizm olgusudur. Son üç asrını derin krizler içinde geçiren İslam dünyası, özellikle batılı güçlerin müdahalesiyle devletlerinin zayıflamasına, birçok kurumsal ve kültürel mirasının altüst olmasına şahit olmuştur. Çiçek başlangıçta Batı'nın sadece ilmini ve tekniğini alıp İslam ahlakıyla mezmetme düşüncesini taşıyan Osmanlı'daki ıslahat hareketlerinin, kaçınılmaz kötü olarak gördüğü Batı medeniyeti ve anlayışını zamanla vazgeçilmez iyi olarak benimsemeye dönüştüğünü söyler. Ayrıca Batı'nın aksine Müslüman ülkelerde modernleşme hareketleri bir tür dini hareketler ve dini yorumlama çabasının bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Modernizm ile artık hadisler şüphe ile karşılanmalı, mezhepler, icmâ kabul edilmemeli, tefsir modern bir akla göre yapılmalı, tasavvufun varlığı sorgulanmalıdır.

Çiçek, Batılıların amaçlarının, Müslümanlar arasında tarihlerini ve şahsiyetlerini inkâr eden bir nesil yetiştirmek olduğu düşüncesindedir. Çiçek, bir Müslümanın, oryantalizm veya modernizm olsun, bunların ilahiyat alanıyla ilgili yaptıkları faydalı çalışma ve düşüncelerini almasında bir problem olmadığı düşüncesindedir. Zira her doğru bilgi, davranış Müslümanın yitik malıdır. Dolayısıyla onu alır, almalıdır. Ancak bu bilgileri hiçbir tenkide uğratmadan, onları olduğu gibi almak ve ardından da dini konularda mutlak doğru olarak buna göre hareket etmek gibi bir yaklaşım birçok farklı anlamalara kaynaklık edeceği söyleyerek müzakeresini bitirdi.

İkinci Oturum: Tarih Ve Günümüzde Kur'ân Algısında İnsan Faktörü

Birinci Tebliğ: Kur'ân'ı Anlamada Cahiliyenin Kitap İnancını Bilmenin Önemi (Doç. Dr. Zeki Tan, Iğdır Üniversitesi)

Oturum başkanı Prof. Dr. İdris Şengül (Ankara Üniversitesi) tebliğini sunmak üzere sözü Zeki Tan'a verdi. Tan tebliği üç ana başlık altında işledi. Bunlar; Kur'ân'ın nazil olduğu coğrafyayı bilmenin önemi, kav-

ramların inşası ve kitap inancıdır. Ona göre cahiliye toplumu tekdüze bir toplum değildir. Yüzlerce kabile mevcuttur ve her kabile kendi içinde farklı inanç ve fertlere sahiptir. Tan bundan dolayı cahiliye ile alakalı bir şey söylenirken onların tekdüze toplum olmadıkları ve farklılıklarını dikkate alınması düşüncesindedir. Örnek olarak kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi meselesinin bir veya iki kabiledede olduğu söyler. Özellikle Benî Temîm kabilesinde bu durum olmasına rağmen bütün Arap kabilelerine bir genelleştirme mevcuttur. Ona göre bu açıdan Kur'ân'ı anlamada indiği coğrafyanın dilini, kültürünü ve yapısını bilmek elzendir. Mesela Kur'ân'da "Yâ benî Âdem" ifadesi özellikle Mekki sûrelerde geçer, bundaki amaçta kabilelerden oluşan bir toplum yapısında ayrımcılığı bertaraf etme, aradaki eşitliğin sağlanması, toplumun kaynak olarak aynı şeye yönlendirmek olduğunu düşünür, Tan. " الحمد لله رب العالمين " (El-Fâtiha 1/2) ayetinde de bunun görüldüğünden söz eder. Toplumda yoğun bir övgü kültürü mevcuttur. İnsanları ayakta tutan temel esas övgü kültürüdür. Kur'ân bu ayetle mevcut durumu belli bir hizaya çekmeye çalışıyor.

628

OMÜİFD

Tan, Kur'ân'ın nazil olduğu coğrafyayı bilmenin önemine bir başka örnek olarak Alâk suresinin ilk beş ayetini örnek verir. Bu ayetlerin genelde eğitim-öğretim ve İslam'ın ilme bakışıyla alakalı olduğu söylenir. Hâlbuki ayette o toplumda bilgi kaynaklarının farklı olduğuna dikkat çeken bir boyut olduğundan söz eder. Ona göre mevcut toplumun bilgi kaynakları kâhinler, bir takım Yahudi ve Hristiyan din adamlarıdır. Kur'ân özellikle bu ayetlerle bilgi kaynağının vahiy olduğunu vurgular. Bu bilgi kaynağının vahiy olduğunun söylenmesiyle o insanlar da devre dışı kalmış olmaktadır. Tan coğrafyayı bilmenin önemine dair bir başka örnek olarak zaman zaman kardeşlik bağlamında kullandığımız " انما اإخوة المؤمنون " (Hucurât 49/10) ayetini örnek verir. Mekke toplumunda insanları birbirine bağlayan şeyin kabile, aile bağı olduğu bilinmektedir. Kur'ân bu ayetle kabile bağına yok saymamakta bilakis kabileciliğin olmaması gerektiğini söylemektedir. Tan, ilgili ayetle bunun gündeme taşınmasıyla toplumdaki farklı kabilelere mensup insanların aynı duygu ve inanca sahip olduğunun vurgulandığını düşünür.

Tan'ın tebliğinde ele aldığı diğer bir konu Kur'ân'ın nazil olduğu toplumda yeni kavramlar inşa edip bazı kavramları saf dışı etmesidir. Örneğin şirk kavramı reddediliyor ve bazı kavramlara da müdahale ediliyor. Ona göre bir düşünce dünyasının müesses hale gelmesinin ve devamının sağlanmasının temel yolu kavram üretmekten geçmektedir. Tan bu amaçla İslam'ın, toplumun kullandığı nifak, fasık, salat, zekât gibi kavramlara müdahale ettiğini düşünür. Tan'ın tebliğinde temas ettiği üçüncü husus cahiliyede kitap inancının mevcudiyeti meselesidir. Ona göre dönemin insanlarında bir peygamber beklentisi mevcuttur. Ancak bunun kendilerinden birinin olması istenmektedir. Kitap inancı da bu anlamdadır. Fakat onların kitap düşüncesi bildiğimiz anlam ile elle tutulur iki kapak arasındaki somut bir şey değildir. Tan'a göre o toplumda bir satıra da kitap denmektedir. Elle tutulan nesneden ziyade, vahye kitap deniyor. Tan devamında şunları söyler, örneğin "الم تلك الكتب" (el-Bakara 2/1) ayeti nazil olduğu dönemde bir Mushaf mevcut değildir. Peki, neden kitap deniyor? Zira kitap kavramı sadece kitap için değil aynı zamanda bir statü için de kullanılabildiğini görmemiz gerekir. Müşrikler Kur'ân'ı zaman zaman dinliyorlar. Müşriklerin vahye karşı bir istek ve talebi mevcuttur. Onların vahiyle olan ilişkisi hayata anlam katmaktan ziyade, toplumda yaşayan diğer kültürlerde –Yahudiler ve Hristiyanlar da- olan şeyin kendilerinde olma düşüncesidir. Daha çok bir tefahür sebebiyle istiyorlar. Çünkü o toplumun temel özelliklerinden biri de bir topluma üstünlük iddiasında bulunmaktır.

Zeki Tan'ın tebliğinin müzakeresini Prof. Dr. Mehmet Soysaldı (Fırat Üniversitesi) gerçekleştirdi. Soysaldı, her çalışmada bir takım eksiklik ve noksanlıkların olabileceğini söyleyerek mevcut çalışmanın daha güzel bir seviyeye ulaşmasına katkı sağlamak amacıyla tebliğ ile ilgili bazı teknik önerilerde bulundu. Soysaldı, genel manada tebliği başarılı bulduğunu söyleyerek Tan'ı tebrik etti.

İkinci Tebliğ: Hz. İbrahim'in Dualarını Farklı Bir Okuyuş (Doç. Dr. Mahmut Öztürk, Harran Üniversitesi)

Öztürk, Hz. İbrahim'in bazı dualarında Allah'tan talep ettiği şeyleri Abraham Maslow'un (1908-1970) ihtiyaçlar hiyerarşisindeki sıralamasıyla karşılaştırmaya çalışacağını söyleyerek tebliğine giriş yaptı. Maslow, insandaki istek ve ihtiyaçları belli bir sıra düzeni içerisinde ortaya süren bir teori gerçekleştirmiştir. Ona göre bir kimsenin hayatında isteklerini tatmin etme bakımından alt basamaktan üst basamağa doğru bir gelişme düzeni vardır. Fizyolojik ihtiyaçlar; açlık, susuzluk, cinsellik. Güvenlik ihtiyaçları; emniyet, güven düzen, asayiş. Birbirine ait olma ihtiyaçları; aşk, sevgi, şefkat, beslemek. Takdir olunma ihtiyaçları; itibar, saygınlık, değer, başarı ve kendine saygı, kendini geliştirmek, kendi imkân ve kabiliyetlerini kullanmak. Maslow'a göre, bireyler yaşamlarında kendilerine bir takım hedefler belirler ve bu doğrultuda yaşamlarını biçimlendirirler. İnsanın kendini gerçekleştirmesi şeklinde belirlenen son basamak için belli bir hiyerarşi içerisinde yaşama dair belirlenen hedeflerin ve bu hedeflere ulaşılması için gerek duyulan ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir.

630

OMÜİFD

Öztürk, Hz. İbrahim'in dualarında bu beş temel ihtiyaca karşılık gelen kısımları özetle aktarmaya çalışır. Öztürk; bir psikolog olan Maslow'un insanların ihtiyaçlarını bir hiyerarşiye bağlı olarak karşılamaya çalıştığını söyler. Ona göre bunlar, fizyolojik ihtiyaçlardan sosyolojik ihtiyaçlara doğru ardışık bir düzenle sıralanır. Bir sonraki ihtiyacın farkında olmak, bir önceki ihtiyaç konusunda doyuma ulaşmayı gerektirmektedir. Öztürk onun ihtiyaçlar piramidinde temele yerleştirdiği beslenme ve güvenlik ihtiyacının hem Hz. İbrahim'in dualarında, hem de Kur'an'ın diğer ayetlerinde nerelerde karşılık bulunduğunu tespit etmeye çalışır.

Öztürk'ün tebliğinin müzakeresini Prof. Dr. Lütfullah Cebeci (Erciyes Üniversitesi) yaptı. Cebeci, tebliğ başlığının orijinalitesine dikkat çekerek konuşmasına başladı. Cebeci, Hz. İbrahim'in duaları ile Maslow'un hiyerarşisini mukayese şeklinde değil de Kur'an'ın genel olarak ihtiyaçlar hiyerarşisini Maslow'la karşılaştırmak şeklinde ele alınsaydı tebliğin daha güzel olabileceğini söyledi. Cebeci şunları söyler; Hz. İbrahim biraz

çıtı üstü bir insan olup peygamberler arasında da ulu'l-azm'dir. O yüzden onun ihtiyaçlarıyla bizim ihtiyaçlarımız çok örtüşmemektedir. Hatta Maslow'un kiyle hiç örtüşmemektedir. Maslow, bir Yahudi'dir. Yahudilerin en önemli ihtiyacı hayattır "وَلْتَجِدْنَهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ". (el-Bakara 2/96) Maslow ihtiyaç hiyerarşisini neye göre yapmış. Yemek, içmek, gezmek, kendini tatmin etmek, şöhret kazanmak, insanlar üzerinde unvan sahibi olmak. Burada sayılan fizyolojik, güvenlik, ait olma ihtiyacı, takdir edilme, kendini gerçekleştirme gibi durumlar Maslow'un kendi ihtiyaç hiyerarşisidir ve Kur'an'daki normal insan çizgisine uymuyor. Sonuçta bu da Hz. İbrahim'e hiç uymamaktadır.

Üçüncü Tebliğ: Üniversite Gençliğinin Dindarlık Algısında Kur'an'ın Yeri (Dr. Öğr. Üy. Yahya Turan; Dr. Öğr. Üy. Orhan İyibilgin, Ordu Üniversitesi)

İyibilgin, bir alan araştırması ve anketler düzenleyerek tebliğini hazırladığını söyleyerek sözlerine başladı. Bu çalışmada insanların dindarlıklarına kaynaklık eden dini bilgilerini nereden ve nasıl öğrendikleri, dini konuda bir soru veya sorun olduğunda nereye veya hangi kaynaklara müracaat ettikleri, dindarlığı belirleme kaynağı olarak Kur'an'a yönelik algılarının ne düzeyde olduğu gibi cevaplar tebliğin konuları arasındadır. İyibilgin anketin üniversite gençliğine yapıldığını temas ederek yapmış oldukları çalışma hakkında kısaca bilgi verdi.

İyibilgin, araştırma neticesinde Kur'an'ı Arapçasından okumayı bilen gençlerin, mevcut durumlarının onları motive edip Kur'an okumaya yönlendirdiğini vurguladı. Bu anlamda, şayet insanların Kur'an okumalarını istiyorsak ilkin onları orijinal metniyle tanıştırma fikrinin gerekliliği kendisinde oluşmuştur. Genelde deneklerin ifadesiyle Kur'an'ı okumak manevi olarak onları rahatlatmaktadır. Ayrıca Kur'an'ı Arapçasından okuyan öğrenciler, Kur'an'a ilgi bakımından Kur'an'ı Arapçasından okumayı bilmeyenlere oranla daha fazladır. Anket sonuçlarına göre öğrencilerin dini bilgileri ağırlıklı olarak aile, daha sonra Kur'an Kurslarından, daha sonra okullardan öğrendiği görülmekte, bu da ailede dini eğitimin gerekliliğini göstermektedir.

İyibilgin'in tebliğinin müzakeresini Doç. Dr. Mustafa Şentürk (Trakya Üniversitesi) gerçekleştirdi. Şentürk, İyibilgin'in disiplinler arası bir alana girerek emek mahsulü bir tebliğ sunduğundan dolayı onu tebrik etti. Tebliğde bulunan birçok teknik konuları inceleyip müzakere etmenin ciddi bilgi birikimi gerektirdiğini söyleyerek kısaca tebliğ hakkındaki değerlendirmelerde bulundu. Şentürk, teorik çalışmaların yanında Temel İslam Bilimlerinde de artık multidisipliner çalışmayı gerektiren tecrübi çalışmaların yapılmasının önemine değindi.

Üçüncü Oturum: İlahiyat Fakültelerindeki Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Sorunları (Oturum Başkanı: Prof. Dr. Celal Kırca, Erciyes Üniversitesi Emekli)

Son oturumun ilk konuşmasını Lisans Düzeyindeki Tefsir Kitaplarının Yazımı adlı konuyla Prof. Dr. Zekeriya Pak (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi) gerçekleştirdi. Pak, lisans eğitiminde okutulması gereken konular ve bu konular çerçevesinde yapılması öngörülen kitap çalışmalarlarıyla ilgili iki yıldır devam eden projelerinin geldiği noktayı özetledi ve kendisine düşen tefsir usulü kitabının planı hakkında bilgiler verdi. Pak, amaçlarının sürdürülebilir, gerçekçi bir müfredat oluşturmak olduğunu ayrıca müfredat konularını birkaç yıl sonra tekrar değiştirilmeyecek şekilde dizayn etmeye çalıştıklarından söz etti.

Oturumun ikinci konuşmasını Yüksek Lisans ve Doktora Tez Konuları adlı sunumuyla Prof. Dr. Necmettin Gökkr (İstanbul Üniversitesi) gerçekleştirdi. Gökkr, Türkiye'de ilahiyat tefsir alanında yapılan lisansüstü tezler hakkında iki yıllık bir süre içinde bir ekip tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarını değerlendirmek üzere konuştu. 2016 yılında başlanılan, yaklaşık 40 civarında yüksek lisans ve doktora öğrencisi ile Bilal Gökkr, Ömer Kara, Muhammed Abay, İsmail Çalışkan ve Esra Gözeler hocalarla birlikte bir kaç çalıştay ve bir sempozyum (Kur'an Araştırmalarında Akademik Tezler –İslam Dünyası ve Batı Mukayesesi- 24-26 Kasım 2017, İstanbul) düzenlediklerine değindi. Gökkr, bu sempozyumda; tefsir anabilim dalı olarak şu ana kadar ne kadar çalışma yapıldığı, kimlerin ve hangi üniversitelerin neler yaptığı, hocaların neler çalıştırdığı gibi bazı

sorulara sayısal ve istatistiki bilgilere eriştiklerinden bahsetti. Bu konuda bazı sorunlara değindi ve bazı önerilerde bulundu. Şu ana kadar yapılan 237 tezde benzerliğin bulunduğuna ve yapılan çalışmalarda konu dağılımı olarak dengesizliklerin mevcudiyetine değindi. Kavramsal ve tefsirmüfessir çalışmalarının çokluğuna temas etti.

Oturumun son konuşmasını Doçentlik ve Profesörlük Çalışmaları adlı konusuyla Prof. Dr. Ömer Kara (Atatürk Üniversitesi) gerçekleştirdi. Kara, tebliğinde, akademik yükselmenin, bir anlamda kalfalık ve ustalık dönemlerine tekabül eden doçentlik ve profesörlük kademelerinin yapısını ve bu kademelerde yapılan çalışmaların keyfiyet açısından bazı yönlerini tartışmaya açtı. Bu bağlamda konuşmasını üç ana omurga üzerine kurdu. Bunlar; akademik ilerlemenin temelleri ve mantığı; doçentlik ve dolayısıyla profesörlüğe zemin olarak akademik hayatın bugünkü alanı üzerindeki etkisi; doçentlik ve profesörlük çalışmalarının keyfiyeti, idi. Kara, eskiden ahilik teşkilatlarında eğitim kadrolarında bir sınıflamanın mevcudiyetinden söz ederek bunun sırasıyla yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık şeklinde dört sınıf olduğundan bahsetti. Burada çıraklar yamakları, kalfalar çırakları, ustalar da kalfaları eğitmektedir. Süreç birbirini tamamlamaktadır. En üstten aşağıya usta hepsine de müdahil olabilmektedir. Kara'nın akademyanın gelişme sürecinde olmasını önerdiği yapılanma şekli Osmanlı Devleti ile Büyük Selçukluda mevcut olan ahilik sisteminin bir benzerinin akademik sistemin içine etkin bir şekilde dâhil edilmesidir. Örneğin; Yüksek Lisans ve Doktora düzeyindekiler akademyanın yamaklık, yardımcı doçentler çıraklık, doçentler kalfalık ve profesörler ise ustalık konumunda değerlendirilmeli her alan bir alttakini yetiştirecek düzeyde bir formata büründürülmelidir.

Kara'nın tebliğinde dile getirdiği hususlar çoğunlukla akademyadaki mevcut problemler üzerinedir ve konuşması buna dönük öneriler şeklindedir. Doçentlik öncesinde akademyanın içine sinmiş olan en önemli problem, titre ve akademik yükselişe odaklı oturmuş olmasıdır. Yüksek Lisans öğrencisi bir an önce bitirme telaşesindedir. Doktorada zorlamayacak bir konu alınıp bir iki makale ile -üniversitenin şartlarına göre-

yardımcı doçent olma durumu bunu takip etmektedir. Doçentliğe gelindiğinde kendisi kalfalık kıvamına geldiğinden bu süre içerisinde jüriyi zorlamayacak, sıkıntı çıkarmayacak ortalama bir konu alıp doçent olma hülyalarına bürünmektedir. Profesörlükte ise bir ders kitabı yazayım da profesör olayım düşüncesi hâkim olmaktadır. Kara böyle bir yükselişin ciddi bir problem taşıdığı düşüncesindedir.

Kara, doçentlik ve profesörlük tezlerinin keyfiyetine yönelik işaret ettiği kitapları bizzat inceleyerek bunlarda şu sorunları tespit etmiştir; acelecilik problemi, vukufiyet eksikliği, bir geleneğin oluşturulamaması, danışmanlık sıkıntısı, yüksek lisans tezi olamayacak bir konunun seçimi, sorunsuz/problematiksiz tezler, kapsam ve sınırlılık açısından ciddi sıkıntıların mevcudiyeti, konu başlığının gereksiz çok geniş olması veya çok kısa olması, çalışmalarda hocaların fikirlerinin olmaması (sen bu fikrin neresindesin), standart araştırma teknikleri açısından ciddi sorunlar, sistematik kurgudaki sıkıntılar, metin içindeki dolaylı dolaysız kendinden intihaller ve jüri problemleridir.

634

OMÜİFD

Değerlendirme Oturumu

Koordinasyon toplantısının değerlendirme oturumuna başkanlık eden Prof. Dr. Lütfullah Cebeci vaktin ilerlemesi sebebiyle sözü Prof. Dr. Talip Özdeş'e (Cumhuriyet Üniversitesi) verdi. Özdeş, bazen sistematik bazen dağınık da olsa en azından problemlerimizi görebilmemize, eksikliklerimizi, gelişmelerimizi, çalışmalarımızı bir masaya yatırıp, bunları karşılıklı değerlendirebilme imkânı verdiğiinden bu tür toplantıların önemine değindi. Prof. Dr. İsmail Çalışkan (Ankara Üniversitesi) bu tür toplantıların iki tane amacının olduğunu söz etti. İlk amaç tefsir akademisi arasında en büyükten en küçüğe, yeni başlayanlardan emekli olmuş olana kadarki hocalar arasında bir kaynaşma oluşturmaktır. İkinci amaç ise sempozyum ortamında bir problemin ele alınmasıdır. Bu amaçla Kur'an ve Hayat başlığı güzel bir seçimdir. Ancak bir eleştiri kabilinde başlığın altının çok iyi şekilde doldurulmadığı düşüncesindedir. Koordinasyon tertip heyeti adına konuşan Doç. Dr. Recep Demir (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) sempozyumun işleyişi hakkında birkaç hususa değindi. Seçilen konu ile

ilgili sadece beş tane tebliğ özeti geldiğini ve bunlardan sadece ikisinin tamamlanarak gönderildiğini sitayışkâr bir şekilde dile getirdi. Bu nedenle ısmarlama usulüyle sempozyumun tertip edilebildiğini aktardı. Ayrıca isim yazdırdıkları halde 70'e yakın hocanın iştirak etmemesi ile ilgili maddi israf yönüne dikkat çekerek bu tür toplantılar öncesinde gelmeme yönünde bir problem olması durumunda bunun tertip heyetine mutlaka bildirilmesi gerektiğinin altını çizdi. Son olarak sempozyum heyeti adına Mehmet Okuyan olmak üzere bu işte emeği geçen Muhammet Sacid Kurt, Mustafa Sait Kaplan, Mustafa Kara, Abdurrahman Okuyan ve Yaşar Akaslan Beylere teşekkür etti. 2019 koordinasyon toplantısının ev sahipliğini yapacak olan Harran İlahiyat Fakültesi adına sözü alan Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Öztürk, Demir'in temas ettiği aksaklıklara değinerek buna dönük önlemlerin alınacağını söyledi. Ayrıca Urfa'da amaçlarının Uluslararası bir sempozyum oluşturmak olduğunu vurguladı. Koordinasyon toplantısı, sempozyumun ardından Samsun'un eşsiz güzelliklerinden Bafra Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ve Vezirköprü-Şahinkaya Kanyonu gezisiyle sona erdi.

